

Балацька О. Л.,*кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов**Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛІЦИТНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ НЕГАТИВНОЇ ОЦІНКИ У КРИТИЧНИХ ЗАУВАЖЕННЯХ АНГЛОМОВНОЇ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Анотація. Статтю присвячено вивченню лінгвокультурної специфіки застосування імпліцитних засобів вираження аксіологічного змісту в критиці у статті – провідному жанрі сучасного англomовного наукового дискурсу. Матеріалом цього дослідження є 1 027 критичних зауважень, відібраних із 350 наукових статей з антропології, економіки, історії, лінгвістики, літературознавства, педагогіки, політології, правознавства, психології та соціології, котрі було опубліковано в електронних наукових журналах США та Великої Британії. До імпліцитного типу критичних зауважень у науковій статті належать такі критичні зауваження, в яких наявні вербальні індикатори, що застосовуються для виведення смислу, тобто негативної оцінки. До таких індикаторів зараховуємо мовні засоби, котрі позначають відсутність знання та/чи його необхідність, а також мовні засоби, які вказують на потребу у внесенні змін у наукове дослідження. Проведене дослідження показало, що імпліцитні засоби вираження негативної оцінки у критичних зауваженнях у статтях з усіх проаналізованих дисциплін використовуються рідше, ніж експліцитні засоби. Проаналізовано типові імпліцитні засоби вираження негативної оцінки у критичних зауваженнях. Виявлено, що частотність використання тих чи інших імпліцитних засобів у статтях із різних дисциплін дещо варіює, тобто застосування імпліцитних засобів з метою вираження негативної оцінки у критиці піддається впливу групового чинника. У результаті аналізу фактичного матеріалу було виявлено, що найчастіше у критичних зауваженнях в англomовних наукових статтях застосовуються такі імпліцитні засоби вираження негативної оцінки, як дієслова, модальні дієслова, що позначають необхідність здійснення подальших дій, питальні речення, прикметники позитивної семантики у порівняльному ступені застосовані з модальними дієсловами або дієсловами, котрі позначають потребу в здійсненні подальшого вивчення проблеми. Натомість такі імпліцитні засоби, як мовні одиниці футуральної семантики у поєднанні або з дієсловами, модальними дієсловами, прикметниками, що вказують на необхідність здійснення дій або з мовними одиницями, котрі позначають елементи концептосфери наукове дослідження, одиниці футуральної семантики у поєднанні з прикметниками зі значенням необхідності здійснення подальших дій, а також дієслова та іменники, що позначають необхідність здійснення подальших дій, застосовуються рідше або не зареєстровані в англomовних наукових статтях із деяких проаналізованих дисциплін.

Ключові слова: англomовний науковий дискурс, жанр, стаття, критика, критичне зауваження, негативна оцінка, імпліцитні засоби, лінгвокультурна специфіка.

Постановка проблеми. У сучасному світі, в якому англійська мова отримала статус міжнародної мови науки та спостерігається зростання значущості наукових розвідок для розвитку людства, посилюється увага мовознавців до вивчення різноманітних особливостей сучасного англomовного наукового дискурсу, зокрема і його жанрів [1; 2 і т.д.], провідним із-поміж яких вважають наукову статтю [2; 3]. Одним із обов'язкових компонентів сучасної англomовної наукової статті є наукова критика, яка реалізується у статті у вигляді критичних зауважень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У фокусі уваги фахівців уже поставали лінгвальні особливості наукової критики у науковому дискурсі [4–7], досліджувалися засоби вираження аксіологічного змісту в критиці, зокрема імпліцитні [6–9], втім ще немає детального вивчення лінгвокультурної специфіки вираження аксіологічного змісту в критиці за допомогою використання імпліцитних засобів в англomовних наукових статтях із різних дисциплін.

Метою статті є вивчення лінгвокультурних особливостей застосування імпліцитних засобів вираження негативної оцінки у критичних зауваженнях англomовної наукової статті.

Матеріалом роботи постали 1 027 критичних зауважень, відібраних із 350 наукових статей з антропології, економіки, історії, лінгвістики, літературознавства, педагогіки, політології, правознавства, психології та соціології, які було опубліковано в електронних наукових журналах США та Великої Британії.

Виклад основного матеріалу. Критику/критичне зауваження (далі – КЗ) визначаємо як «вербально виражене негативне ставлення автора до певного (фрагмента) наукового дослідження» [11, с. 1].

Аксіологічний зміст критики – негативна оцінка у КЗ може бути виражена експліцитним способом (прямо) або імпліцитним (непрямо).

До імпліцитного типу зараховуємо КЗ, у яких є індикатори (тут – вербальні), які використовуються для виведення смислу, тобто негативної оцінки. До них належать мовні засоби, що позначають відсутність знання та/або його необхідність, а також мовні засоби, що вказують на потребу у внесенні змін у наукове дослідження.

Аналіз фактичного матеріалу продемонстрував, що застосування імпліцитних засобів вираження негативної оцінки у критичних зауваженнях у статтях з усіх проаналізованих дисциплін має меншу питому вагу, ніж використання експліцитних засобів вираження негативної оцінки. Так, у найбільшій кількості випадків імпліцитні засоби вираження негативної оцінки застосовуються в англomовних наукових статтях (далі – АНС) з економіки (45,97% усіх засобів вираження

негативної оцінки), а в АНС із соціології (34,03%), правознавства (32,38%), антропології (31,76%) та психології (30,77%) зазначені засоби застосовуються дещо рідше, тоді як в АНС з історії (28,52%), політології (27,69%), педагогіки (26,38%), літературознавства (23,35%) та лінгвістики (21,57%) використання імпліцитних засобів актуалізації імпліцитного змісту найменш поширене.

Серед імпліцитних засобів вираження негативної оцінки у КЗ в АНС з проаналізованих дисциплін зафіксовано:

– модальні дієслова, які вказують на необхідність здійснення подальших дій:

(1) *It logically follows that if courts are not the single object of access to justice research, other remedies must be explored as well, such as mediation agreements, police orders, municipal council decisions, etc.*

(*must be explored = are not explored → is not studied (enough)*)

Найбільшого поширення використання модальних дієслів, що позначають необхідність здійснення подальших дій як імпліцитних засобів вираження негативної оцінки, у КЗ набуло в АНС зі психології (28,57% від усіх імпліцитних засобів вираження негативної оцінки у критиці) та політології (26,12%). Частотність їх використання була меншою у КЗ в АНС із лінгвістики (20,34%), правознавства (19,61%) та соціології (14,29%). Найменша кількість таких засобів була виявлена у КЗ в АНС із педагогіки (11,63%), історії (10,34%), літературознавства (10,26%), антропології (7,41%) та економіки (7,02%);

– питальні речення:

(2) *In university circles too there can be little doubt of the role ICT has in the development of future academic practice <...> What infrastructure is there to support digital projects in the same discipline, let alone those in different disciplines or across institutions and nations, and, in its absence, how can projects speak to each other in the face of the growing multiplicity of media? <...> And what impact will these new forms of media, these new ways of gathering, representing and interpreting data, have on approaches to Classics or the Humanities more generally?*²⁶

(*питальне речення = відсутність інформації → is not studied (enough)*).

Найбільшу кількість таких засобів було зафіксовано у критиці в АНС з антропології (50% від усіх імпліцитних засобів вираження негативної оцінки), помітно менше – у КЗ в АНС з історії (26,44%), економіки (21,05%) та правознавства (12,75%), натомість в АНС із лінгвістики (6,78%), психології (4,76%), педагогіки (4,65%), соціології (4,08%), літературознавства (2,56%) та політології (2,24%) вони застосовувалися оказіонально;

– прикметники позитивної семантики в порівняльному ступені використані разом із модальними дієсловами чи дієсловами, котрі позначають необхідність подальшої розробки проблеми:

(3) *New Jersey and African American historians should be more attentive to the racial politics in interracial suburbs.*

(*should be more attentive = are not attentive enough → is not studied enough*).

Частотність використання таких імпліцитних засобів найвища в КЗ в АНС із педагогіки (20,93% від усіх імпліцитних засобів вираження негативної оцінки) та літературознавства (12,82%), тоді як у КЗ в АНС із соціології (7,14%), антропології (5,56%), політології (5,22%), лінгвістики (5,08%), історії (3,45%), правознавства (2,94%), економіки (1,75%) і психології (1,19%) вони мають меншу питому вагу;

– дієслова, котрі вказують на необхідність здійснення подальших дій, наприклад:

(4) *<...> much work remains to be done to fully explore the relationships between emotional intelligence and stress in students in various health professions.*

(*much work remains to be done = there has not been enough work → is not studied enough*).

Дієслова, котрі позначають необхідність здійснення подальших дій як імпліцитні засоби вираження аксіологічного змісту у критиці виявилися найбільш частотними у КЗ в АНС з економіки (8,77% від усіх імпліцитних засобів вираження негативної оцінки), літературознавства (7,69%), педагогіки (6,98%) та правознавства (6,86%). Рідше вони застосовуються у КЗ в АНС з історії (4,6%), лінгвістики (2,54%), політології (2,24%), соціології (2,04%), антропології (1,85%) та психології (1,19%);

– мовні одиниці футуральної семантики (*further, future*) у поєднанні з дієсловами/модальними дієсловами, що вказують на необхідність здійснення дій:

(5) *Finally, future research should consider individual differences and the potential moderating role of such differences.*

(*future research should consider = are not considered (enough) → is not studied (enough)*).

Використання мовних одиниць футуральної семантики у поєднанні з дієсловами/модальними дієсловами, що вказують на необхідність здійснення, дій набуло найбільшого поширення в КЗ в АНС з економіки (12,28% від усіх імпліцитних засобів вираження негативної оцінки у критиці), психології (11,9%), педагогіки (9,3%) та соціології (7,14%). Меншого поширення набули такі засоби в КЗ в АНС з лінгвістики (4,24%), політології (3,73%) та правознавства (1,96%). Натомість у критиці в АНС з антропології, історії та літературознавства їх зареєстровано не було;

– мовні одиниці футуральної семантики (*further, future*) у поєднанні з мовними одиницями, котрі позначають елементи концептосфери наукове дослідження:

(6) *The association between credit card debt and other health-risk characteristics deserves further research to confirm these findings.*

(*deserves further research = has not been researched enough → is not studied enough*).

Такий тип імпліцитних засобів ми найчастіше фіксували у критиці в АНС із психології (4,76% від усіх імпліцитних засобів вираження негативної оцінки у КЗ), дещо менше – у КЗ в АНС з економіки (3,51%), соціології (3,06%), політології (2,99%) та антропології (1,85%). У КЗ в АНС з правознавства, історії, педагогіки, літературознавства та лінгвістики зазначені імпліцитні засоби вираження оцінки не зафіксовано;

– дієслова та іменники зі значенням необхідності здійснення подальших дій, наприклад:

(7) *Nevertheless, there remains a need for medical sociology to focus on the critically ill from the patient's perspective.*

(*remains a need to focus = has not been focused (enough) → is not studied (enough)*).

Аналіз фактичного матеріалу показав, що іменники та дієслова, що вказують на потребу в здійсненні подальших дій, використовуються лише у КЗ в АНС з економіки (3,37% від усіх імпліцитних засобів вираження оцінки), соціології (3,2%) та психології (2,81%). У критиці в АНС з решти проаналізованих дисциплін таких імпліцитних засобів не було зареєстровано;

– одиниці футуральної семантики у поєднанні з прикметниками на позначення необхідності здійснення подальших дій:

(8) *Further research in large samples across a variety of industries is necessary for greater generalization.*

(further research is necessary = there has not been enough research → is not studied enough).

Такі імпліцитні засоби як одиниці футуральної семантики у поєднанні з прикметниками, що позначають необхідність здійснення подальших дій було зареєстровано лише в КЗ в АНС із психології (2,38%) та соціології (1,25%). У КЗ в АНС з інших дисциплін, а саме в АНС з антропології, економіки, історії, літературознавства, лінгвістики, правознавства, політології та педагогіки, таких імпліцитних засобів не зафіксовано;

– інші мовні одиниці нейтральної або позитивної семантики, котрі разом надають висловленню значення необхідності у внесенні змін у дослідження або здійснення подальших дій, наприклад:

(9) *While observers will sometimes recognize that New Orleans was declining in population and facing many problems before the storm (see, for example, Fussell 2007), most commentators have tended to concentrate on the changes brought about by the hurricane and on reconstructing from the hurricane.*

(commentators have tended to concentrate on = commentators have been studying one problem neglecting others → is not studied enough)

(10) *However, it seems like most, if not all, altruism research has used two specific examples when studying life-threatening altruism.*

(research has used two specific examples = other examples could have been used for the research = the method used is not appropriate enough → the research method should be improved).

Найчастіше такі засоби фіксувалися у критиці в АНС з антропології (49,8%), рідше у КЗ в АНС з історії (26,44%), економіки (21,05%) та правознавства (12,75%). Причому в критиці в АНС із лінгвістики (6,78%), психології (4,76%), педагогіки (4,65%), соціології (4,08%), літературознавства (2,56%) та політології (2,24%) імпліцитні засоби зазначеного типу використовувалися у найменшій кількості випадків.

Висновки. Отже, здійснений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що загальні кількісні характеристики використання імпліцитних засобів вираження негативної оцінки у критиці в англомовних наукових статтях із різних дисциплін варіюють залежно від конкретної наукової дисципліни, через що вплив групового чинника можна вважати суттєвим.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у здійсненні компаративних досліджень особливостей застосування імпліцитних засобів вираження аксіологічного змісту в критиці англомовних та україномовних наукових статей.

Література:

- Hyland K. Academic Discourse: English In A Global Context. Bloomsbury, 2009. 256 p.
- Swales J. M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1990. 260 p.
- Яхонтова Т.В. Лінгвістична генетика наукової комунікації : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 420 с.
- Salager-Meyer F. From Self-Highlightedness to Self-Effacement: A Genre-Based Study of the Socio-Pragmatic Function of Criticism in Medical Discourse. *LSP & Professional Communication*. 2001. Volume 1, Number 2. P. 63–84.
- Crossed Words: Criticism in Scholarly Writing / [Ed. Françoise Salager-Meyer, Beverly A Lewin]. Peter Lang Publishing, Incorporated, 2011. 371 p.

- Fagan A., Martin Martin P. The use of critical speech acts in psychology and chemistry research papers. *Iberica*. 2004. No. 8. P. 125–137.
- Giannoni S. Negative Evaluation in Academic Discourse. A Comparison of English and Italian Research Articles. *Linguistica e Filologia*. 2005. No. 20. P. 71–99.
- Балацька О.Л. Експліцитні засоби вираження оцінки у критиці (на матеріалі англомовних наукових статей). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. Вип. 62. С. 187–190.
- Балацька О.Л. Імпліцитні засоби вираження негативної оцінки у критичних зауваженнях англомовної наукової статті. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. № 1102. С. 24–28.
- Балацька О.Л. Дискурсивні властивості критики в англомовній науковій статті : автореф. дис. ... канд. філол. Наук : спец. 10.02.04 – германські мови. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2013. 20 с.

Balatska O. Linguistic and cultural features of implicit means of negative evaluation in critical remarks in English-language research articles

Summary. The article is devoted to the study of linguistic and cultural specifics of using implicit means for expressing axiological content in criticism in the article – the leading genre of modern English-language scientific discourse. The material of this study includes 1027 critical remarks obtained from 350 research articles in Anthropology, Economics, Education, History, Law, Linguistics, Literature, Political science, Psychology and Sociology, which were published in electronic scientific journals of the United States and Great Britain. The implicit type of critical remarks in English-language research articles includes critical remarks that have verbal indicators used to derive meaning, i.e. negative evaluation. These indicators include linguistic means that indicate the lack of knowledge and / or need for knowledge, as well as linguistic means that indicate the need for changing something in the research. Our study showed that implicit means of expressing negative evaluation in critical remarks in articles from all analyzed disciplines are used less often than explicit means. Typical implicit means of expressing negative evaluation in critical remarks were analyzed as well. It was found that the frequency of using implicit means in research articles from different academic disciplines varies somewhat, i.e. the use of implicit means for expressing negative evaluation in criticism is influenced by the group factor. As a result of the analysis of the factual material, it was found that implicit means of negative evaluation that are used the most often include modal verbs and verbs indicating the need for further actions, interrogative sentences, adjectives of positive semantics in comparative form used with modal verbs or verbs indicating the need for further study of the problem, verbs that indicate the need for further research. Instead, such implicit means as linguistic units with futural semantics in combination with either verbs, modal verbs, adjectives that indicate the need for further actions or with linguistic units that denote elements of *scientific study* sphere of concepts, units of futural semantics in combination with adjectives indicating the need for further actions, as well as verbs and nouns indicating the need for further actions are used less frequently or were not found in English-language research articles in some analyzed disciplines.

Key words: English-language scientific discourse, genre, article, criticism, critical remark, negative evaluation, implicit means, linguistic and cultural specifics.